

Laterāna Pontifikālā universitāte
Rīgas Augstākais reliģijas zinātņu institūts
Bakalaura studiju programma

Didzis Kukainis

“Mana esamības domāšana. Patiesais, Labais, Skaistais”

Eseja studiju kursā “Metafizika”

Studiju kursa docētājs:

Māra Kiope, asoc. prof., Dr. phil.

Rīga

2015

Satura rādītājs

Satura rādītājs	2
Ievads.....	3
Mana esamības domāšana. Patiesais, Labais, Skaistais.	4
1. Patiesais, Labais, Skaistais – esamības transcendentālījas manā izpratnē	4
1.1. Par Patieso	4
1.2. Par Labo.....	5
1.3. Par Skaisto	6
2. Ko man nozīmē BŪT un kādēļ BŪT ir labāk nekā NEBŪT jeb Dzīvojot Esamības apziņā	6
2.1. Tikai caur BŪT veikta aktivitāte IR AKTIVITĀTE	7
3. Cilvēciskā un mūžīgā “pretnostatījums” metafiziskā skatījumā manā izpratnē.....	7
3.1. Mīlestība kā BŪT apliecinājums	7
3.2. Mūžība kā Mīlestības un BŪT turpinājums	8
Nobeigums un secinājumi	8
Izmantotie avoti un literatūra.....	9

Ievads

Metafizikas jēdziens un tā definīcija sevī ietver netveramo. Tā ir filosofijas nozare, kas pētī, izzina un nodarbojas ar ontoloģijas (esības) jautājumiem. Metafizika zināmā mērā ir bijusi pazīstama jau kopš pašiem cilvēces pirmsākumiem, tomēr jēdziens «metafizika» radās nejausi, Aristoteļa skolniekiem kārtojot viņa atstātos darbus un darbus, kuros Aristotelis runā par parādībām, kas atrodas aiz fizikas jeb redzamā un izmērāmā robežām, novietoja aiz fizikai velītājumiem, līdz ar to radās «metafizika» kā jēdziens. Jēdziens «metafizika», lai gan radies it kā nejausi, tomēr savas nozares nosaukumā ietver izzināmo objektu – **aiz** fizikālās, redzamās un izmērāmās pasaules esošo visu lietu Pirmpamatu, kuru neredzam, bet varam sajust. Ja vien atveramies Esamības apzinātībai.

Esamības un transcendentāliju jautājumi mūsdienu materializētajā un sekularizētajā pasaulē ir kļuvuši par, atklāti sakot, visai nevērtīgu un neērtu sarunu vai domāšanas un pārspriešanas vērtu tematu. Daudzi, kuri noliedz Dieva esamību vai neatzīst iespēju, ka Viņu var pierādīt - nemateriāli, bet esmu pārliecināts, ka var, uzskata šīs transcendentālības un metafiziku par tukšu laika patēriņu, tomēr, piedzīvojot, izdzīvojot un garīgi iedvesmojoties, Dievs atver savu Esamību mūsu izpratnei, tādējādi pierādot un apliecinot Sevi kā Radītāju spēku, kas ir Visa Avots un no kura viss izriet, lai Viņā būtu, dzīvotu, atgrieztos.

Šī eseja top kā izklāsts manai sapratnei par metafiziskajiem jautājumiem, kā atbilde un kopsavilkums pieredzei un Dieva transcendentās klātbūtnes Patiesajā, Labajā un Skaistajā piedzīvotajam personiskajās attiecībās ar Viņu un līdzcilvēkiem sabiedrībā. Esejā izklāstītas manas domas un parādīti tie avoti, kuros smeļos iedvesmu un atziņas, lai ikdienā izdzīvotu Esamības apziņu caur tās transcendentālījām – būtu šeit un tagad, veiktu aktivitātes Dievišķajā klātbūtnē un caur tām pasaulē ienestu mīlestību pret līdzcilvēkiem. Jo nekas, kas netiek veikts, balstoties Patiesajā, Labajā un Skaistajā, nav saskaņojams ar Dieva plānu radības pasaulē - mēs esam radīti, lai būtu neredzamā Dieva redzamais attēls un līdzība, kura atspoguļotos mūsu rīcībā saskaņā ar šīm transcendentālījām un gūst spēku, iedvesmu un iedrošinājumu Viņa dievišķajā, neizsīkstošajā, visu un visus mīlošajā Labestībā un Mīlestībā.

Mana esamības domāšana. Patiesais, Labais, Skaistais.

Esamība kā jēdziens, kā lielums manu prātu ir nodarbinājis praktiski kopš laika, kad sāku apzināties kāda Augstāka esību, kad dziļāk sapratu Dieva konceptu, Jēzus sūtību, Viņa misiju un lielo, dievišķo Upuri par itin visiem cilvēkiem. Pēdējo, šķiet, piecu gadu laikā mana esamības būtības izpratne ir stipri pilnveidojusies, pēdējā gada laikā, kopš studēju teoloģiju, jo īpaši, kad padziļināti un sistemātiski esmu ielūkojies gan filosofisko skolu attīstībā, gan dogmatikā, kā arī līdz šim man īpaši nezināmā filosofijas nozarē – metafizikā. Manu esamības domāšanu un izpratni metafizikas un gnozeoloģijas lekcijas ir iespaidojušas ļoti būtiski, jo, paraugoties uz ieguvumiem, redzu, ka tagad daudz dziļāk saprotu Esamības būtības pierādījumus, dievišķo pedagoģiju un esamības transcendentālības, par kurām man nojausma bija, tomēr tagad es šo nojausmu esmu izpratis, ietērptu šajos jēdzienos. Šajā esejā par un ap metafiziku centīšos ieskicēt savu esamības domāšanu un dažus tās rakursus, kuri man šķiet apcerēšanas un domāšanas vērti, lai pēc apdomāšanas un apcerēšanas par tiem zināšanas līdzdalītu apkārtējai sabiedrībai, līdzcilvēkiem, kuriem varbūt reizēm pietrūkst motivācijas, iespēju un resursu piekļūt visam tam, kam ir piekļuve man, tādēļ to uzskatu par vienu no saviem pamatpienākumiem – ar šīm dievišķi saprastajām un dāvētajām zināšanām dalīties ar sabiedrību.

1. Patiesais, Labais, Skaistais – esamības transcendentālības manā izpratnē

Bez esamības transcendentālījām – Patiesā, Labā un Skaistā – nav iedomājama itin neviena cilvēka dzīve, jo cilvēks – tas ir Dieva attēls un līdzība, tādējādi pat tieši neapzinādamies, cilvēks alkst pēc šīm trim lietām, lai pēc tām dzīvotu, tiektos un tās īstenotu savā šīs zemes dzīves laikā. Filokālījā mēs gūstam tam apstiprinājumu, lasot: “Lai, redzot visu Dieva radīto, atklātu pašu Radītāju, apliecinātu To ar savu skaidrības un labuma pilno mīlestību un tuvotos Tam ar visu savu patieso, labdarīgo, tīro un gudro dzīvi -, apzinīgi ieejot atpakaļ dvēseles dzimtenē un pirmsākumā, no kurienes nācis. Mēs esam grauds, kas sēts nest augļus Dieva labuma, skaidrības un mīlestības apcirkņos.”¹

1.1. Par Patieso

Sekot Patiesajam, to apzināties, nevis noliegt, ir mūsu īstās patības, mūsu fiziskās esamības transcendentās dabas īstenošana šeit un tagad. Patiesais nozīmē “to patības īsto daļu, kura zina, kas esat un kam piederat, lai gan šī apziņa lielā mērā ir neapzināta. Jo neīstā patība jeb tas, ko domājat, kas esat, nenozīmē, ka patiešām tas esat. Jo mēs esam radīti transcendencei un bezgalīgiem

¹ SV. ANTONIJS LIELAIS, SV. ĒGIPTES MAKĀRIUS. *Labestība (Filokālīja)*. Rīga: Labvēsts, 1992, 51. lpp.

apvāršņiem.”² Šajos Ričarda Rora vārdos, manuprāt, skaidri atklājas Patiesais – gan kā dievišķs mudinājums apzināties savus patiesos aicinājumus esamībā, gan arī – kā norāde jeb atgādinājums mūsu transcendentālajai dabai, kas nāk no Dieva, kura visas dzīves garumā ir Viņa rokās un, aizejot Mūžībā, tā nonāk Dieva tiešā klātbūtnē. Tas ir viss Patiesais, kas mums, cilvēkiem, miesā dzīvojot, jāapzinās. Svētais pāvests Jānis Pāvils II enciklikā “Patiesības spožums” (lat. - *Veritatis splendor*) vēsta vārdus, kuros gūstu apstiprinājumu šim savam ieskatam: “Patiesības spožums staro visos Radītāja darbos, bet īpašā veidā cilvēkā, kas radīts pēc Dieva attēla un līdzības (sal. *Rad 1, 26*); patiesība apgaismo prātu un veido cilvēka brīvo gribu, kas šādi tiek virzīta Dieva pazīšanā un mīlestībā.”³

1.2. Par Labo

Protams, nav iespējams atdalīt vienu Esamības transcendentāliju no otras, tās ir savstarpēji saistītas. Tā arī Labais ir saistīts ar Patieso, par kuru runāju iepriekš, un arī ar Skaisto, kuru aplūkošu kā nākamo. Labais, gan manuprāt, gan vispār nozīmē sekot Patiesajam, Īstajam, savai Īstajai būtībai, kura tad ne vien ir (kļūst) patiesa, bet arī Laba. Labs, būt labam - tas ir, būt saskaņā ar Dieva nodomu, pret citiem izturēties saskaņā ar visu likumu augstāko jeb “Zelta likumu”, kuru cilvēcei ir atstājis Jēzus: “Mīli Kungu, savu Dievu, ar visu savu sirdi, ar visu savu dvēseli un visu savu prātu. [...] Mīli savu tuvāko kā sevi pašu. Šie divi baušļi ir pamatā visai bauslībai un praviešu mācībai.” (*Mt 22, 37-40*).

Visa Dieva radītā pasaule ir Laba, par to mēs varam pārliecināties, lasot Svētos Rakstus, Radīšanas grāmatu, kurā Dievs visu atzīst par labu esam. Labais ir visas pasaules “loģiskais” pirmais, tāpat kā Dievs, visa Radītājs. Protams, pasaulē, mēs zinām, “pastāv” arī ļaunums, tomēr ļaunuma kā tāda nemaz nav, jo to pamato uzskats, ka “ļaunums ir tik mazā mērā Labais, ka mēs to nosaucam kā Labā pretpolu - par ļaunumu”. Labais kā “loģiskais” pirmais (un vienīgais) (lat. - *primum et unum*), un balstīšanās uz to, pamato kristīgā pasauluzskata unikalitāti, jo pauž t.s. monismu. Pretstatā tam daudzas pasaules citas reliģijas un ne kristīgās filosofijas pauž duālismu, līdz ar to jau nepareizi apliecinot pasaules izcelšanās vēsturi un Radītāja kā Vienīgā Dieva trīs Personās esamību. Sekot Labajam, īstenot to savā dzīvē nozīmē sekot Vienīgajam Dievam, kurš, lai gan ir trīs Personu vienība, ir viens, vienīgs, Patiess, Labs (un arī - Skaists). Un šī sekošana Patiesajam, Labajam un Skaistajam gan radītājā, gan radībā, gan Radītājā - tā ir patiesās Esamības būtības apzināšanās, BŪT nevis nebūt.

² RORS R. *Mūžīgais dimants: Mūsu īstās patības meklējumi*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2015, 5.-6. lpp.

³ SV. JĀNIS PĀVILS II, PĀVESTS. *Patiesības spožums: Enciklika*. Rīga: Latgales Kultūras centrs, 1994, 4. lpp.

1.3. Par Skaisto

Kas (kāds) ir Skaistais? Īsu, bet, šķiet, kopumā aprakstošu definīciju mums sniedz Ideju vārdnīca: “Skaistais jeb *daile* ir dzīvu un nedzīvu lietu īpašība vai īpašību kopums, kas rada patiku vai tīksmi. [...] Kā skaistu varam uztvert gan sajustu vai nojaustu īpašību, gan kaut ko, kas mūsos izraisa kādu sevišķu reakciju, gan arī nesavtīgas mīlestības izpausmi.”⁴ Skaistais, tāpat kā Labais un Patiesais, ir viss Pirmtēla jeb Dieva radītais. Ielūkojoties Bībelē, atverot Radīšanas grāmatas vēstījumu par pasaules radīšanu, mēs lasām, ka viss, ko Kungs bija radījis, bija Labs un Skaists. Skaisto mēs sajūtam ar mūsu iekšējo būtību, mūsu aicinājumu atsaukties Esamībai. Protams, katram skaistums var nozīmēt kaut ko citu, tomēr jāsaka, ka nākas piekrist Ideju vārdnīcā paustajam, ka [paties] “skaistums rada sevišķu reakciju un nesavtīgas mīlestības izpausmi.” Tā, piemēram, kādam šo iekšējo sajūtu rada Renesanses mākslas uzlūkošana, citam savukārt augstsvērtīgas un kvalitatīvas grāmatas izlasīšana, citam - visas Dieva radības un radītā uzlūkošana un attieksme mīlestībā pret to. Skaistais nav atdalāms no Labā un Patiesā, un, ja kaut kas rada patīkamas sajūtas, dvēseles trīsas, dziļu sajūsmu (ekstāzi), tas, visticamāk, ir gan Skaists, gan Paties, gan Labs. Gluži kā Esamības un Dieva apzināšanās, kas dvēselē ienes prieku, mieru, līksmību. Jo tāda iedarbība uz cilvēku ir tikai Patiesajam, Labajam, Skaistajam, visam, ko Dievs ir radījis un devis cilvēkam kā pārākam, kā labam saimniekam pār visu radību.

2. Ko man nozīmē BŪT un kādēļ BŪT ir labāk nekā NEBŪT jeb Dzīvojot

Esamības apziņā

BŪT - tas ir manas dzīves atslēgas vārds. BŪT - būt Dieva apziņā un atzīt Dievu par visas radības un savas dzīves vienīgo, mūžīgo pamatu. Mana BŪT izpratne ir attīstījusies, pateicoties manai atsaukšanās uz Dieva aicinājumu apzināties un pieņemt Viņa esamību, Viņa mūžīgo Mīlestību, un to vēstīt tālāk līdzcilvēkiem. Atsaukšanās Dieva aicinājumam, Viņa apzināšanās - šķiet, tas ir labākais, kas vien manā personiskajā dzīvē ir noticis un, protams, tas ir likumsakarīgi, ka tas ir labākais, jo ar Dievu nevar būt slikti.

NEBŪT - manā izpratnē tas nozīmē dzīvi bez Dieva apziņas un atziņas, ka Viņš ir vienīgais jēdzīgais visas dzīves, darbības, aktivitātes, rīcības un izturēšanās pamatu pamats. Visa Labā, Patiesā un Skaistā atziņa nav pilnībā atzīt iespējama, ja cilvēks BŪT vietā izvēlas NEBŪT, pilnībā nedzīvod, bet tikai eksistēt, neapzinoties, kāda Mīlestība, kāds Labums, kāda Patiesība un kāds Skaistums viņa

⁴ AUTORU KOLEKTĪVS. *Ideju vārdnīca*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999, 487. lpp.

personībai un dzīvei paiet garām nepamanīts, neizmantots. Man BŪT nozīmē arī mīlēt. Mīlēt tā, kā Dievs to vēlas: “Dievs grib, lai Viņa sekotāji ir Viņa mīlestības pārvadi. [...] Lai mēs, piepildīti ar Kristus mīlestību, “iegūtu visu Dieva pilnību” (Ef 3, 19) un atrastu prieku, ik dienas jūtot Kristus mīlestību plūstam no sevis pie citiem.”⁵

2.1. Tikai caur BŪT veikta aktivitāte IR AKTIVITĀTE

Tā kā man BŪT nozīmē BŪT Dieva esamībā, dzīvot Viņa mīlestībā, sniegt to apkārtējiem, tad mana izpratne par BŪT saistāma ar BŪT MĪLESTĪBĀ. Un BŪT MĪLESTĪBĀ sevī ietver patieso aktivitāti. Aktivitāte aktivitātes pēc ir ne vien bezjēdzīga, bet arī egocentriska un tikai uz kādu savu vajadzību apmierināšanu vērsta. Gerijs Čepmens par šādu aktivitāti aktivitātes pēc, bez Dieva, saka: “Mēs meklēsim paši savu laimi, nevis to, kas ir vislabākais apkārtējiem.”⁶ Un viņš apstiprina, ka tikai caur Dieva mīlestību, kuru mūsos ielej Svētais Gars, Viņš ļauj mums to dot citiem, jo tikai caur Kristus dzīvi, nāvi un augšāmcelšanos ir iespējama mūsu jaunā dzīves izpratne⁷; arī par AKTIVITĀTI caur BŪT MĪLESTĪBĀ.

3. Cilvēciskā un mūžīgā “pretnostatījums” metafiziskā skatījumā manā izpratnē

Galveno un dzīves būtiskāko lietu apzināšanās cilvēku ievēd mierā un harmonijā. Šī cilvēcīgā un mūžīgā “pretnostatījums” šeit ir domāts ne tiešā, vairāk tādā pārnestā nozīmē. Jo Labo, Skaisto, Patieso, BŪT, mīlēt, Dievu, Esamību, dzīvi MĪLESTĪBĀ loģiski domājot, Dievu neizslēdzot cilvēks nemaz nespēj pretnostatīt, jo tas ir viens un tas pats - BŪT un MĪLĒT Dievu nozīmē DZĪVOT Viņā, un DZĪVOT Viņā nozīmē - BŪT un MĪLĒT savu tuvāko kā sevi pašu.

3.1. Mīlestība kā BŪT apliecinājums

Latviešu teologs, luterāņu mācītājs Juris Rubenis ir sacījis: “Mīlestība, kas mani radījusi, runā par mani, manis paša pagātni un nākotni, tā vienmēr paliek šīs esamības pamatā un meklē pēc manis arī tad, ja esmu sapinies pretrunās un zaudējis spēju dažas lietas redzēt vai dzirdēt. To ir svarīgi apzināties, jo šajos vārdos ir atklāts kaut kas nemainīgi nozīmīgs mūsu īsajā dzīves laikā: vai es apzināšos sevi, savu sākumu un savu mērķi?”⁸ Mīlestība ir mūsu BŪT jēga un apliecinājums. Mēs esam Mīlestībā un mīlestībai radīti; par to liecina daudzas jo daudzas Svēto Rakstu vietas, piemēram: “Jo Dievs TĀ pasauli MĪLĒJA, ka deva savu vienpiedzimušo Dēlu, lai IKVIENS, kas Viņam TIC,

⁵ ČEPMENS G. *Mīlestība kā dzīvesveids: Mirkļi kopā ar Dievu* (Arka). Rīga: Atēna, 2010, 14. lpp.

⁶ *Turpat*, 21. lpp.

⁷ *Turpat*, 21.-22. lpp.

⁸ RUBENIS J. *Iesākumā Dievs I: Mūsdienu Latvijai luterāņu mācītāju sprediķi*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2003, 7. lpp.

NEPAZUSTU, bet tam BŪTU MŪŽĪGĀ DZĪVĪBA.” (Jņ 3, 16) Šī varbūt ir viena no slavenākajām Bībeles rakstvietām citēšanas ziņā, bet, šķiet, ka šo rakstvietu varētu dēvēt arī par DIŽĀKO DIEVA MĪLESTĪBAS APLIECINĀJUMU PRET CILVĒKU. Lūk, MĪLESTĪBA kā BŪT augstākais apliecinājums.

3.2. Mūžība kā Mīlestības un BŪT turpinājums

“Caur mīlestību tu paliec dzīvs, pat tad, kad esi aizgājis.”⁹ Tā Mičs Alboms, amerikāņu rakstnieks, savā grāmatā “Otrdienas ar Moriju”. Mēs varam redzēt, sajust un saprast, ka Mīlestībai un būšanai nav noteikta sākuma un beigu, jo - mēs sākamies Dievā, visa Pirmtēlā, un aizejot Mūžībā, Viņā atgriezamies. Mēs, kas esam aicināti BŪT MĪLESTĪBĀ un to izplatīt, mēs nepazūdam, mēs turpināmies Dievā, tikai citādākā veidolā. Jo, nonākot Mūžībā, mums tiks uzdots TIKAI viens jautājums: “Vai dzīve, kādu tu izdzīvoji, bija vērtā un Mīlestības papildīta? [...] Mūžībā tiek uzsvērts mīlestības nozīmīgums. Mums savas zemes dzīves laikā vajag mēģināt palīdzēt cilvēkiem, palīdzēt pēc labākās gribas.”¹⁰

Nobeigums un secinājumi

Šajā esejā, protams, tēmu diženuma ziņā, ir pausts vien neliels ieskats, tomēr cenšoties aptvert savu Esamības izjūtu un redzējumu, pieskaroties gan Esamības transcendentālīgām, to konvertējamībai un savstarpējai saiknei, gan arī tam, kādēļ labāk ir BŪT nekā NEBŪT, kādēļ aktivitātei ir jāizriet no būšanas, nevis no aktivitātes aktivitātes pēc un arī - kādēļ MĪLESTĪBA ir apstākļis un esamības būtība, visa cilvēka dzīves jēga, kādu to mūsos ir jau kopš radīšanas iesējis Radītājs.

Metafizikas jēga slēpjas centienos iedziļināties un savu spēju robežās censties izprast Esamības būtību un visa radītā Radītāju, Pirmtēlu un Pirmpamatu. Mūžībā nonākot, mēs vaigā skatīsim Viņa spozmi, tomēr šobrīd, šajā dzīvē mēs esam aicināti Viņu nenoraidīt, pieņemt Viņa diženumu, ieaicināt Viņa Mīlestību savā būtībā, būt par Viņa Mīlestības tālākdevējiem apkārtējiem līdzcīvēkiem. Jo mūs vērtēs tikai pēc mūsu mīlestības un Mīlestības, ar kādu un kurā mēs būsim darbojušies, dzīvojuši un bijuši. Mīlestība ir visa SKAISTĀ, PATIESĀ, LABĀ avots un pamats, kurā jāieintegrē mūsu ikviena dzīve un darbi. Tad tā ir saskaņa ar Dieva plānu un mūsu esības pilnību, jēgu.

⁹ ALBOMS M. *Otrdienas ar Moriju: Vecs cilvēks, jauns cilvēks un dzīves svarīgākā mācība* (Arka). Rīga: Atēna, 2004, 124. lpp.

¹⁰ MŪDIJS A. R. *Dzīve pēc dzīves* (Arka). Rīga: Atēna, 2005, 75.-79. lpp.

Izmantotie avoti un literatūra

I. Avoti.

1.1. Svētie Raksti

Bībele. Rīga: Latvijas Bībeles biedrība, 2012.

1.2. Baznīcas Tēvu raksti

SV. ANTONIJS LIELAIS, SV. ĒGIPTES MAKĀRIJS. *Labestība (Filokalija)*. Rīga: Labvēsts, 1992.

1.3. Baznīcas Maģistērija dokumenti

SV. JĀNIS PĀVILS II, PĀVESTS. *Patiesības spožums: Enciklika*. Rīga: Latgales Kultūras centrs, 1994.

II. Izziņas literatūra

ALBOMS M. *Otrdienas ar Moriju: Vecs cilvēks, jauns cilvēks un dzīves svarīgākā mācība (Arka)*. Rīga: Atēna, 2004.

ČEPMENS G. *Mīlestība kā dzīvesveids: Mirkļi kopā ar Dievu (Arka)*. Rīga: Atēna, 2010.

MŪDIJS A. R. *Dzīve pēc dzīves (Arka)*. Rīga: Atēna, 2005.

RORS R. *Mūžīgais dimants: Mūsu īstās patības meklējumi*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2015.

RUBENIS J. *Iesākumā Dievs I: Mūsdienu Latvijas luterāņu mācītāju sprediķi*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2003